

А. Новицький,

ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ТА СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ І КОНТРАБАНДИ ЛІСУ, ВЧИНЕНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ

Постановка проблеми. Згідно із законодавством України «охорона навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України. З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів» [1]. Одним із напрямів реалізації екологічної політики є охорона лісів України [2], особливо за умов зростання випадків учинення кримінальних правопорушень проти довкілля. Саме тому для полегшення та підвищення ефективності діяльності працівників правоохоронних органів з виявлення та розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, розробляються відповідні криміналістичні рекомендації, які обов’язково враховують закономірності як кримінальної протиправної, так і криміналістичної діяльності. Зокрема, важливе місце займає така криміналістична категорія, яка водночас є робочим інстру-

ментом працівника органу досудового розслідування, як криміналістична характеристика. Навіть більше, остання є першим і обов’язковим елементом методики розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою. У цьому контексті актуальним є питання про значення криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, як у теорії криміналістики, так і в практичній діяльності правоохоронців, а також про її змістовне наповнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність, значення та зміст криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у структурі методики розслідування часто були предметом дослідження у наукових напрацюваннях багатьох учених, як то Р.С. Белкіна, Л.Я. Драпкіна, В.А. Журавля, О.Н. Колесниченка, В.О. Коновалової, О.В. Одерія, О.В. Пчеліної, А.В. Старушкевича, В.Ю. Шепітька й інших науковців. Однак названі проблеми досі викликають низку запитань і заперечень у наукових колах, що вказує на їх невизначеність і невирішеність. Зокрема, не розроблено криміналістичну характеристику незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, не визначено її призначення та структуру. Тому мета статті полягає у визначенні значення криміналістичної характеристики

незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, для розвитку криміналістичної науки та діяльності з виявлення та досудового розслідування протиправних діянь; визначенні структурних елементів указаної характеристики з урахуванням особливостей механізму вчинення названої категорії кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основний Закон України в ст. 16 закріплює, що «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави». Ба більше, у ст. 13 Конституції України зазначається, що «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією». Крім того, в ст. 41 названого нормативно-правового акта вказується, що «...громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону. <...> Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі», а в ст. 66 – «кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки» [3].

При цьому особливе місце в екосистемі займають ліси України, адже вони, як зазначається в ч. ч. 2, 3 ст. 1 Лісо-

вого кодексу (далі – ЛК) України, є її національним багатством і за своїм призначенням та місцезонашуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах. Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави [2].

Із наведеного помітно, що держава приділяє велику увагу охороні лісів України, зокрема шляхом визначення підстав притягнення до кримінальної відповідальності. Так, у ст. 246 Кримінального кодексу (далі – КК) України визначено склад кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконною порубкою або незаконним перевезенням, зберіганням, збутом лісу, та визначено відповідні види та міри покарання, а в ст. 2011 КК України – переміщенням через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України [4].

Ба більше того, аналіз статистичних відомостей Офісу Генерального прокурора показує, що кожного року вчиняються кримінальні правопорушення проти довкілля. Причому їх кількість зростає. Зокрема, у 2013 році було скоєно 2923 кримінальні правопорушення проти довкілля, їх питома вага в кримінальній протиправній діяльності становила 0,52%, у 2014 році – 2624 (0,5%), у 2015 році – 3181 (0,56%), у 2016 році – 3941 (0,67%), у 2017 році – 3765 (0,72%), у 2018 році – 3529 (0,72%), у 2019 році – 3769 (0,85%),

у 2020 році – 4558 (1,26%), у січні–жовтні 2021 року – 4875 (1,63%). Водночас у системі кримінальних правопорушень проти довкілля значна частка припадає на вчинення незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, про що свідчать наведені нижче статистичні показники: у 2013 році було скоєно 982 кримінальні правопорушення, передбачені ст. 246 КК України, що становить 33,6% серед екологічних протиправних діянь; у 2014 році – 1030 (39,25%); у 2015 році – 1487 (46,75%); у 2016 році – 2313 (58,69%); у 2017 році – 2276 (60,45%); у 2018 році – 2088 (59,17%); у 2019 році – 1961 (52,03%); у 2020 році – 2553 (56,01%); у січні–жовтні 2021 року – 2484 (50,95%). Менша частка припадає на вчинення переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України, яких у 2020 році було зареєстровано 11 (0,24%), а у січні–жовтні 2021 року – 17 (0,35%) [5]. Крім того, варто підкреслити, що у 2020 році 1,7% кримінальних правопорушень, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, становили кримінальні правопорушення проти довкілля, а в січні–травні 2021 року – 2,5% [5].

У зв'язку із зазначеним вище вбачається актуальним питання про закономірності вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 2011 і 246 КК України, організованими злочинними групами та особливості їх розслідування. Вказане питання можливо вирішити шляхом побудови окремої підвидової криміналістичної методики, а саме – методики розслідування незаконної

порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою.

Формування криміналістичної методики є впорядкованою діяльністю, яка характеризується певною послідовністю. Зокрема, передусім необхідно ретельно проаналізувати емпіричний матеріал, а саме – досвід виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень певного виду (групи) за певний період на певній території. Для цього потрібно вивчити матеріали кримінальних проваджень досліджуваної категорії та за допомогою соціалістичних методів зібрати інформацію від працівників правоохоронних органів, які мають досвід виявлення, розкриття та розслідування окремого виду (групи) кримінальних правопорушень, про специфіку та труднощі здійснення вказаного різновиду діяльності. У такий спосіб слід виокремити закономірності, характерні як для кримінальної протиправної діяльності, так і для криміналістичної діяльності. Відповідно можна стверджувати, що умовно окрема криміналістична методика складається з двох самостійних блоків – криміналістичної характеристики, в якій відображаються типові для окремого різновиду кримінальних правопорушень ознаки механізму його вчинення, та рекомендацій стосовно особливостей розслідування окремої категорії протиправних діянь і тактики проведення окремих процесуальних дій під час їх досудового розслідування.

Однак акцентуємо, що без з'ясування закономірностей учинення кримінальних правопорушень окремої категорії, зокрема незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, неможливо сформулювати конкретизовані, ситуативно зумовлені рекомендації щодо їх своєчасного виявлення й ефективного розслідування. Адже, як указує В.А. Журавель, формування криміналістичної методики повинно базуватися на потребах судово-слідчої

практики, прогностичному баченні ймовірних шляхів розвитку та структурних змін злочинних проявів, міжнародному досвіді боротьби з ними [6, с. 42]. Ба більше, слушним убагачується твердження А.М. Рубеля, згідно з яким особливо важливим аспектом у формуванні окремої криміналістичної методики є обов'язкове врахування взаємозв'язку між закономірностями злочинної діяльності та діяльності з виявлення і досудового розслідування кримінальних правопорушень, коли відомості сформованої криміналістичної характеристики виокремлених злочинів обов'язково повинні бути враховані під час вироблення криміналістичних рекомендацій щодо своєчасного їх виявлення та ефективного й оптимального розслідування. Як підкреслює науковець, неприпустимо, коли особливості організації розслідування протиправного діяння визначаються без урахування типових ознак механізмів їх учинення, оскільки в такому разі вони не враховують специфіки конкретного різновиду кримінальних правопорушень, а значить – їх практична цінність нівелюється [7, с. 138; 8, с. 30, 31].

З огляду на наведене вище, побудова методики розслідування вчинених організованими злочинними групами кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 2011 і 246 КК України, обов'язково розпочинається з формування відповідної криміналістичної характеристики. Остання є першим, невід'ємним елементом будь-якої окремої криміналістичної методики. Тому формування методики розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, слід розпочати зі з'ясування сутності, змісту та значення криміналістичної характеристики виокремлених кримінальних правопорушень. З цією метою потрібно проаналізувати сформовані в криміналістичній науці підходи до трактування категорії «криміналіс-

тична характеристика кримінальних правопорушень (злочинів)», визначення її системи та місця в методиці розслідування окремих видів (груп) кримінальних правопорушень.

Криміналістична характеристика, будучи науковою категорією, фактично відіграє важливе практичне значення. Іншими словами, чітко прослідковується взаємозв'язок теоретичного (наукового) та практичного (прикладного) аспектів, оскільки, будучи продуктом наукової діяльності, теоретичною категорією, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень окремого різновиду відіграє орієнтовну роль у визначенні напрямів та комплексу засобів, заходів і прийомів їх розслідування. Зокрема, В.Ю. Шепітько зазначає, що призначення криміналістичної характеристики полягає в тому, що вона сприяє: 1) розробленню окремих методик розслідування; 2) побудові типових програм і моделей розслідування злочинів; 3) визначенню напряму розслідування конкретного злочину. Ця характеристика слугує слідчому своєрідною інформаційною базою, набором відомостей про цей вид злочинів [9, с. 274].

На думку П.В. Берназа, криміналістична характеристика кримінального правопорушення у слідчій діяльності використовується як інструмент для висунення слідчих версій та формування обставин, які підлягають встановленню (з'ясуванню) [10, с. 35].

Більш розгорнуто роль криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень окремого виду (групи) визначає В.В. Тіщенко, на думку якого її практичне значення полягає в тому, що: «вона дає змогу слідчому керуватися знаннями про типові риси й особливості такого виду злочину в цілому, а також про його окремі ознаки, елементи та характер зв'язку між ними, типову слідову картину; вона надає можливість на початковому етапі розслідування, що часто відмічається різким дефіцитом

потрібної інформації, використовувати її дані для побудови загальних та окремих версій, допомагає знайти правильний напрямок розслідування; така характеристика відкриває можливість встановлення та використання залежностей і зв'язків між її елементами для пошуку та прогнозування місця знаходження необхідних джерел інформації та її змісту, а надалі і для виявлення невідомих обставин злочину, що розслідується» [11, с. 18, 19].

Попри зазначене вище, важливим є питання про структуру криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, зокрема, в контексті предмета дисертаційного дослідження такого різновиду злочинів як незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою. Щоб визначити змістовне наповнення криміналістичної характеристики виокремленої категорії протиправних діянь, насамперед потрібно висвітлити наукові підходи до структурування криміналістичної характеристики взагалі та кримінальних правопорушень проти довкілля зокрема, в тому числі передбачені ст. 2011 і 246 КК України.

Як відзначає П.В. Берназ, «криміналістична характеристика злочину складається з елементів, які в сукупності становлять систему характерних криміналістичних ознак конкретного злочину. Криміналістична характеристика злочинів відображає типову структуру відповідних категорій і є її узагальненою моделлю» [12, с. 11]. Разом із тим варто відмітити, що в криміналістичній науці відсутній єдиний підхід до визначення структурних елементів криміналістичної характеристики. Зокрема, одні вчені включають до її складу відповідні елементи механізму вчинення кримінального правопорушення [9, с. 274; 13, с. 60; 14, с. 241, 242; 5, с. 13; 15, с. 154; 16, с. 91–113], а інші – намагаються розширити їх перелік за рахунок включення елементів, які стосуються

слідчої діяльності, як то слідчі ситуації, характеристику вихідної інформації [17, с. 6; 18, с. 123] тощо. З приводу останньої позиції раніше вже висловлювали свою думку, згідно з якою таке надмірне розширення змісту криміналістичної характеристики суперечить її сутності та не є виправданим, оскільки жодним чином не указує на закономірності вчинення кримінальних правопорушень певного різновиду, а визначає особливості їх розслідування.

Крім того, вчені по-різному визначають перелік елементів механізму вчинення кримінальних правопорушення, типові ознаки яких необхідно визначити. Наприклад, В.Ю. Шепітько зазначає, що структура криміналістичної характеристики злочинів передбачає наявність певних елементів. На його думку, основними елементами криміналістичної характеристики є сукупності ознак, що визначають: 1) спосіб злочину; 2) місце та обстановку; 3) час вчинення злочину; 4) знаряддя і засоби; 5) предмет злочинного посягання; 6) особу потерпілого (жертви); 7) особу злочинця; 8) типові сліди злочину [9, с. 274]. А.Ф. Лубін виокремлює тільки чотири елементи криміналістичної характеристики – суб'єкти (суб'єктивні фактори); дані про механізм вчинення злочину; способи виконання злочинних дій; сліди злочину (джерела інформації) [19, с. 49]. П.В. Берназ вважає, що найбільш типовими елементами криміналістичної характеристики злочинів є: спосіб учинення злочину; спосіб приховання злочину, маскування; типові матеріальні сліди злочину та вірогідні місця знаходження; характеристика особи злочинця; характеристика особи потерпілого; обстановка злочину (місце, час) [12, с. 14].

На нашу думку, неможливо запропонувати уніфіковану структуру криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, оскільки вона зумовлюється особливостями

вчинення конкретних видів (груп) протиправних діянь, а значить буде різнитися для окремих категорій кримінальних правопорушень. Тому повністю поділяємо думку, що криміналістична характеристика є динамічною, їй властива гнучкість, через що вона уточнюється в залежності від виду (групи) злочинів [20, с. 27, 28; 21, с. 13; 22, с. 190]. У зв'язку з чим вважаємо за необхідне з'ясувати, які елементи властиві механізму вчинення екологічних кримінальних правопорушень, у тому числі передбачених ст. ст. 2011 і 246 КК України.

Так, питання про криміналістичну характеристику та особливості розслідування, в тому числі тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій, неодноразово були предметом дослідження в наукових працях П. Бурлаки, О. Дудорова, О. Заїчко, С. Книженко, О. Одерія, Р. Олійничука, О. Пилипенко, Є. Письменського, О. Ткаленко тощо.

Зокрема, С.О. Книженко, проаналізувавши різні підходи дослідників до розгляду проблеми криміналістичного вчення про криміналістичну характеристику злочинів і матеріали слідчо-судової практики, відносить до основних елементів криміналістичної характеристики зазначених злочинів характеристику особистісних якостей та рольових функцій суб'єктів, характеристику предмета злочинного посягання, характеристику способів та обстановки вчинення екологічних злочинів, характеристику слідів та наслідків злочинної діяльності або бездіяльності. Водночас вчена розкриває два види взаємозв'язку між названими елементами: динамічний і статистичний [23, с. 10]. Позитивним у запропонованій структурі криміналістичної характеристики є виокремлення особистісних якостей і рольових функцій суб'єктів, адже підкреслює притаманність указаним протиправним діянням учинення групами осіб, у тому числі організованими формуваннями.

О.В. Одерій, використовуючи наукові доробки, а також судово-слідчу практику, формує модель криміналістичної характеристики злочинів проти довкілля, до якої входять такі елементи: 1) предмет безпосереднього посягання; 2) механізм (спосіб) учинення злочину (що дозволить установити причинний зв'язок злочинної дії та шкідливих наслідків, які настали або можуть настати, джерело забруднення); 3) обстановка вчинення злочину (час, місце); 4) особа злочинця; 5) типова слідова картина (у її широкій інтерпретації); 6) особа потерпілого (факультативний елемент) [24, с. 60]. Заслужує уваги виокремлення в представленій моделі криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень проти довкілля факультативного елемента, що вказує на варіативність наслідків таких протиправних діянь і можливість завдання шкоди не тільки екології, а й окремим особам – потерпілим.

Формуючи методикку розслідування незаконної порубки лісу, О.М. Пилипенко побудувала відповідну криміналістичну характеристику з урахуванням основних критеріїв, які впливають на її елементний склад. Зокрема, на її думку, важливими для побудови криміналістичної характеристики незаконної порубки лісу є їх кримінально-правова характеристика, а також чітке розмежування схожих складів злочину та правильна кваліфікація відповідних протиправних діянь. Вчена пропонує власний перелік елементів криміналістичної характеристики незаконної порубки лісу, до якої відносить криміналістично значущі відомості про предмет злочинного посягання; обстановку злочину; способи готування, вчинення та приховування злочину; слідову картину; осіб, які вчиняють незаконну порубку лісу [25, с. 26–35]. Подібної позиції дотримуються й зарубіжні вчені під час формування криміналістичної характеристики незаконної порубки лісу [26; 27; 28], доповнюючи її

систему такими елементами, як вихідна інформація [29; 30], знаряддя та засоби злочину [31], мотивацію злочинної поведінки [32; 30], мети вчиненого злочину [30].

Проаналізувавши наведені вище наукові підходи до змісту криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень проти довкілля, а також особливості механізму вчинення організованою злочинною групою кримінального правопорушення, передбаченого ст. ст. 2011 і 246 КК України, вважаємо, що структура криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, може бути представлена такими елементами: обстановка вчинення злочину; способи та сліди злочину; особа злочинця.

Вказана позиція пояснюється тим, що обстановка вчинення досліджуваної категорії кримінальних правопорушень напряму зумовлюється предметом посягання. У зв'язку із цим, вважаємо, що обстановку слід розглядати в широкому розумінні, включаючи до неї відомості про час, місце й інші умови вчинення організованою злочинною групою незаконної порубки та контрабанди лісу, характеристику предмету посягання, а також взаємозв'язки між ними.

Способи незаконної порубки та контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, варто виокремлювати, виходячи з широкого аспекту їх інтерпретації, з урахуванням стадійності кримінальної протиправної діяльності. При цьому висвітлення способів учинення названих злочинів обов'язково повинно включати характеристику знарядь і засобів їх скоєння, адже їх підготовка та безпосереднє використання в порубці та контрабанді лісу є невід'ємним елементом способів їх учинення. Без використання знарядь і засобів неможливо здійснити незаконну порубку або незаконне перевезення лісу. Крім того, вчинення

незаконної порубки та контрабанди лісу, зокрема вчиненої організованою злочинною групою, як будь-яке кримінальне правопорушення, залишає в навколишній обстановці та пам'яті осіб типові сліди. Останні, передусім, формуються під час реалізації кримінального протиправного задуму конкретними способами та знаходяться в прямій залежності від останніх. Тому пропонуємо розглядати способи та сліди досліджуваної категорії кримінальних правопорушень у взаємозв'язку, виділяючи в якості окремого елемента відповідної криміналістичної характеристики.

Особа злочинця є обов'язковим, ключовим елементом криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, у тому числі досліджуваної категорії, оскільки без суб'єкта протиправного діяння не було б складу кримінального правопорушення. Водночас знання відомостей про типові ознаки, які характеризують особу правопорушника, дозволяють чітко прослідкувати її зв'язок з іншими елементами механізму вчиненого правопорушення, що зі свого боку дає можливість в повній мірі зібрати доказову інформацію, достатню для її притягнення до кримінальної відповідальності. У зв'язку з тим, що об'єктом дослідження є кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 2011 і 246 КК України, вчинені організованою злочинною групою, особливий інтерес представляють ознаки, що характеризують не тільки індивідуального, а й колективного суб'єкта протиправного діяння, визначають роль кожного учасника злочинного формування в реалізації кримінального протиправного діяння.

Висновки. Отже, криміналістична характеристика незаконної порубки та контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, є науковою категорією, представленою системою узагальнених відомостей про типові ознаки елементів механізму вчинення названих протиправних

діянь, знання яких дозволяє вірно визначити напрям і програму розслідування з метою оптимізації кримінального провадження. Структурними елементами криміналістичної характеристики незаконної порубки та контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, є обстановка вчинення злочину; способи та сліди злочину; особа злочинця.

Мета статті полягає у визначенні значення криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, для розвитку криміналістичної науки та діяльності з виявлення та досудового розслідування протиправних діянь; визначенні структурних елементів указаної характеристики з урахуванням особливостей механізму вчинення названої категорії кримінальних правопорушень. У статті підкреслено, що держава приділяє велику увагу охороні лісів України, зокрема шляхом визначення підстав притягнення до кримінальної відповідальності: у ст. 246 КК України визначено склад кримінального правопорушення, пов'язаного з незаконною порубкою або незаконним перевезенням, зберіганням, збутом лісу, та визначено відповідні види та міри покарання, а в ст. 2011 КК України – переміщенням через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України. Підкреслено, що для оптимізації діяльності з виявлення та розслідування названих кримінальних правопорушень важливо з'ясувати та виокремити закономірності вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 2011 і

246 КК України, організованими злочинними групами, шляхом формування відповідної криміналістичної характеристики. Наголошено, що в криміналістичній характеристиці чітко прослідковується взаємозв'язок теоретичного (наукового) та практичного (прикладного) аспектів, оскільки, будучи продуктом наукової діяльності, теоретичною категорією, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень окремого різновиду відіграє орієнтовну роль у визначенні напрямів та комплексу засобів, заходів і прийомів їх розслідування. Визначено змістовне наповнення криміналістичної характеристики незаконної порубки та контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, – обстановку вчинення злочину; способи та сліди злочину; особу злочинця.

Ключові слова: незаконна порубка лісу, контрабанда лісу, організована злочинна група, методика розслідування, криміналістична характеристика, досудове розслідування, кримінальне провадження, механізм кримінального правопорушення.

Novitsky A. Significance and structure of criminal characteristics of illegal felling and smuggling of forests committed by an organized criminal group

The purpose of the article is to determine the significance of the forensic characterization of illegal logging and smuggling of forests committed by an organized criminal group for the development of forensic science and activities to detect and prosecute illegal acts; determination of structural elements of the specified characteristic taking into account features of the mechanism of commission of the named category of criminal offenses. In the article has been emphasized that the state

pays great attention to the protection of forests of Ukraine, in particular by determining the grounds for criminal prosecution: in Art. 246 of the Criminal Code of Ukraine defines the composition of a criminal offense related to illegal logging or illegal transportation, storage, sale of forest, and defines the appropriate types and measures of punishment, and in Art. 2011 of the Criminal Code of Ukraine – moving across the customs border of Ukraine out of customs control or withholding from customs control of timber or lumber of valuable and rare species of trees, unprocessed timber and other timber prohibited for export outside the customs territory of Ukraine. It has been emphasized that in order to optimize the activities for the detection and investigation of these criminal offenses, it is important to clarify and distinguish the patterns of criminal offenses under Art. 2011 and 246 of the Criminal Code of Ukraine, organized by criminal groups, by forming the appropriate forensic characteristics. It has been emphasized that in the forensic characterization the interrelation of theoretical (scientific) and practical (applied) aspects is clearly traced, because, being a product of scientific activity, a theoretical category, the forensic characterization of criminal offenses of a particular type plays a tentative role in determining directions and means methods of their investigation. The content of the forensic characterization of illegal logging and smuggling of forests committed by an organized criminal group has been determined – the circumstances of the crime; methods and traces of the crime; the identity of the offender.

Key words: illegal logging, forest smuggling, organized criminal group, methods of investigation, forensic characteristics, pre-trial investigation, criminal proceedings, mechanism of criminal offense.

Література

1. Про охорону навколишнього середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1263-XII. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
2. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 17. Ст. 99.
3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.
5. Статистика. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>.
6. Журавель В.А. Напрями вдосконалення криміналістичних методик розслідування злочинів. Криміналістика у протидії злочинності : тези доповідей наук.-практ. конф. (Київ, 16 жовтня 2009 р.). Видання присвяч. 45-річчю кафедри криміналістики Київського національного університету внутрішніх справ. Київ : «Хай-Тек Прес», 2009. С. 42–45.
7. Рубель А.М. Поняття криміналістичної характеристики створення, керівництва злочинною спільнотою чи злочинною організацією, а також участі у ній. Правові новели. 2020. № 12. Т. 3. С. 138–145. DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2020.12-3.19>
8. Рубель А.М. Методика розслідування створення, керівництва злочинною спільнотою чи злочинною організацією, а також участі у ній : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 242 с.
9. Криміналістика : підручник / кол. авт. : В.Ю. Шепітько та ін. ; за ред. проф. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2008. 464 с.
10. Берназ П.В. Поняття «криміналістична характеристика злочину». Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 2. С. 34–38.
11. Тищенко В.В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09. Харків, 2003. 50 с.
12. Берназ П.В. Структура криміналістичної характеристики злочину. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 3. С. 11–14.

13. Тищенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія. Одеса : Фенікс, 2007. 260 с.

14. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посібник / А.В. Кофанов та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 280 с.

15. Сабадаш В.П., Ларкін М.О. Криміналістика : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 228 с.

16. Пчеліна О.В. Теоретичні основи формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : монографія. Харків : ТОВ «В справі», 2017. 524 с.

17. Возгрин И.А. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : лекция. Ленинград: ВПУ МВД СССР, 1976. 55 с.

18. Гавло В.К. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений. Вопросы повышения эффективности борьбы с преступностью. Томск, 1980. С. 118–123.

19. Криминалістика: Расследование преступлений в сфере экономики. Учебник / Под ред. В.Д. Гравовского, А.Ф. Лубина. Ниж. Новгород: Нижегород. ВШ МВД России, 1995. 400 с.

20. Возгрин И.А. Введение в криминалистику: история, основы теории, библиография. Санкт-Петербург : Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. 475 с.

21. Алексеев О.О., Весельський В.К., Пясковський В.В. Розслідування окремих видів злочинів : навч. посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 278 с.

22. Пчеліна О.В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2017. 571 с.

23. Книженко С.О. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування екологічних злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Харків, 2006. 20 с.

24. Одерій О.В. Криміналістична характеристика злочинів проти довкілля: проблеми побудови та вико-

ристання. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2012. Випуск 12. С. 51–60.

25. Пилипенко О.М. Основи методики розслідування незаконної порубки лісу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Севєродонецьк, 2018. 199 с.

26. Бельков В.А. Криминалистическая характеристика незаконной рубки лесных насаждений. Деятельность правоохранительных органов в современных условиях: сборник материалов 20-й международной науч.-практ. конф. (г. Иркутск, 28–29 мая 2015 г.). Иркутск, 2015. С. 285–288.

27. Васильева М.А. Первоначальный этап расследования незаконных рубок лесных насаждений (по материалам Дальневосточного региона России) : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Москва, 2014. 26 с.

28. Унжакова С.В. Элементы криминалистической характеристики незаконной рубки лесных насаждений. Вестник Восточно-Сибирского института МВД России. 2013. № 1(64). С. 46–53.

29. Унжакова С.В. Криминалистическая характеристика незаконной порубки деревьев и кустарников. Российский следователь. 2008. № 7. С. 11–13.

30. Ефимова Н.И. Особенности криминалистической характеристики незаконной рубки лесных насаждений в качестве информационной базы предварительного расследования. Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: «Философия. Социология. Право». 2011. № 20(115). С. 94–99.

31. Дубонос Е.С., Петрухина О.А. Криминалистическая характеристика незаконной рубки лесных насаждений. Проблемы правопонимания и правоприменения в прошлом, настоящем и будущем цивилизации: сб. ст. Междунар. науч.-практ. конф.: в 2 ч. (г. Минск, 27 апреля 2016 г.). Минск : Междунар. ун-т «МИТСО», 2016. Ч. 2. С. 110–113.

32. Фомина И.А. Криминалистическая характеристика незаконной рубки лесных насаждений: понятие и структурные элементы. Сибирский юридический вестник. 2010. № 2(49). С. 173–177.

